

AZ ERDŐFELÜGYELET ÉS A TERMELŐSZÖVETKEZETI GAZDÁLKODÁS SOMOGYBAN

SZÁNTÓ GÁBOR

Az 1968-as év az erdőgazdálkodás egyik jelentős sorsfordulójának időpontja volt. A gazdaságirányítási rendszer változásainak eredményeként önálló útra tért a termelőszövetkezeti erdőgazdálkodás is, amely addig az állami erdőgazdaságok szakirányítása alatt állott.

Az erdészeti intézményrendszer átszervezése során a ma élő forma kialakítására 1979-ben került sor. Ekkor vált külön az erdőtervezés, a természetvédelem és az erdőfelügyelet területi szervezete. Az erdőfelügyelet megkapta az elsőfokú erdészeti és fapari hatósági jogkör jelentős részét.

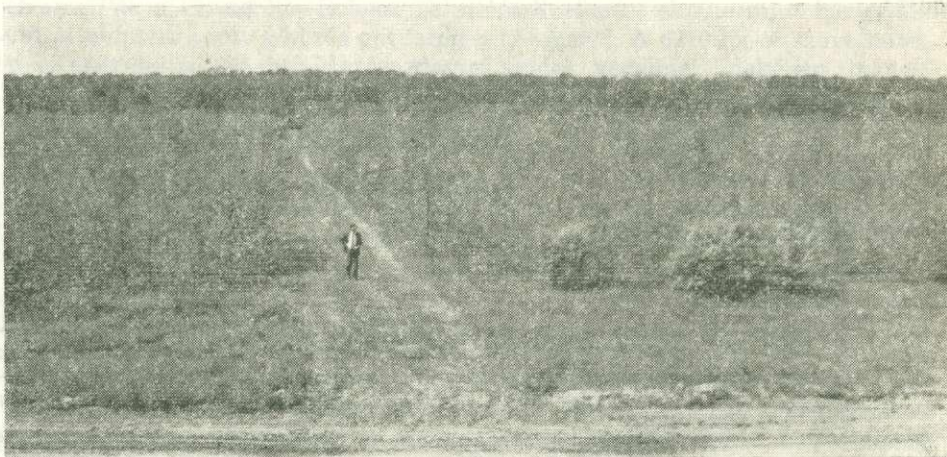
Hogyan látja el feladatát az erdőfelügyelet és milyen eredményeket ért el Somogyban a termelőszövetkezeti erdőgazdálkodás területén?

Az erdőfelügyelet alapfeladata azoknak az általában tíz évre szóló termelési kerettervi, mai elnevezés szerint erdőtervi, előző nevén üzemtervi előírások megvalósításának szakhatósági és egyéb, pl. pénzügyi eszközökkel való segítése, befolyásolása, betartatása, amely az erdőkkel szemben támasztott társadalmi szükségletek, tartós igények okszerű és gazdaságos biztosítását hivatott szolgálni. Ezt megelőzően azonban részt vesz az erdőtervek készítésének az előkészítő, közbenső és befejező munkáiban. A tervezésnek ebben a szakaszában érdemi beleszólása van az erdőgazdálkodás irányelveinek a meghatározásában, a termelési keretterv kialakításában, a hozadék szabályozásában, aminek igen komoly gyakorlati jelentősége van.

Az erdőfelügyelet ellenőrzési funkciója mellett jelentős termelésszervezési feladatokat is ellát, pl. az erdőtelepítési célcsoportos állami beruházási keretek pályázat útján történő elosztása révén. De ide sorolható a fapiac változásai miatt jelentkező többlet fakitermelési igények vagy visszatartások — folyamatos elemzéseken alapuló — megítélése, elbírálása és természetesen a faállomány újratermelését szolgáló, számtalan tennivaló. Igen jelentős szervezési tevékenységet igényel a kiemelt üdülőövezetek erdőtelepítésének, fásításának szakhatósági előkészítése, pl. a Balaton térségében, de ide sorolható a parkerdők, üdülőerdők kialakításával, fenntartásával járó olyan előkészítő és szervezőmunka, amit közvetlenül a gazdálkodó szervek nem vállalnak magukra.

Hogyan alakult, mit produkált a Somogy megyei termelőszövetkezeti erdő- és fagazdaság az elmúlt 18 év alatt?

A termelőszövetkezeteknél végbement egy jelentős területi koncentráció, amely bővítette az erdőgazdálkodás szakszerű fejlesztésének lehetőségét. Számtalán fejlődött a csemetetermelés, növekedett a fakitermelés és erdőfelújítás, az erdőtelepítés súlypontja pedig a termelőszövetkezeti szektorba he-

A Nagyatádi Május 1. Mgtsz 150 hektáros kocsányos tölgy erdőtelepítésének részlete, Háromfa határában

lyeződött át. Szervezettebbé és sokirányúvá vált az áruforgalmazás a társulások létrehozása útján is.

Az erdőgazdaságok és az elsődleges faipar 1970. évi összevonása után növekedés volt tapasztalható a termelészövetkezeti ffeldolgozó tevékenységben, noha ennek méretei nem haladják meg az 1970-ben megszüntetett Északsomogyi Állami Erdőgazdaság, valamint a Délsomogyi Állami Erdőgazdaság fűrészipari tevékenységének együttes, természetes volumenét.

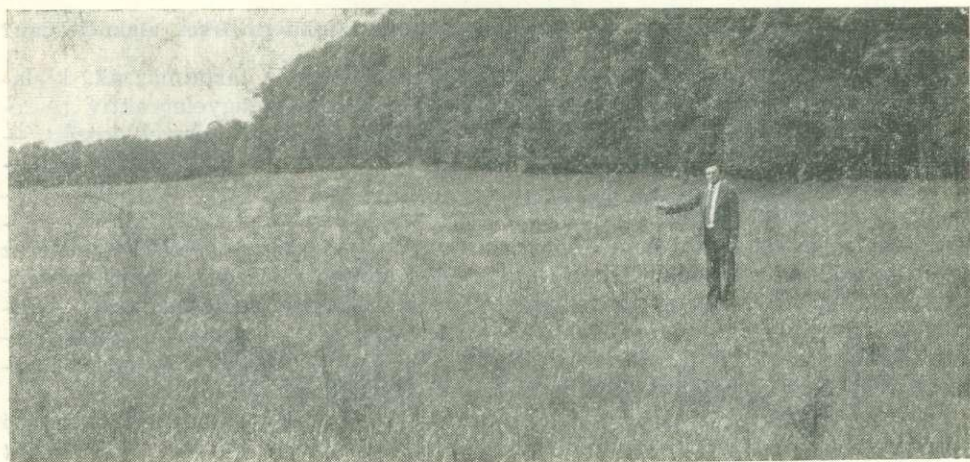
A termelészövetkezetek többségében kialakult és stabilizálódott az erdészeti szakemberek stábja, 1985-ben 17 erdőmérnök, 2 faipari üzemmérnök, 69 erdésztechnikus és szakképzett erdész, 15 egyéb középfokú végzettségű alkalmazott és 19 mező- és erdőőr teljesített szolgálatot ebben a szektorban. Mindez természetesen nem jelent felhőtlen állapotokat, de számos területen határozott az előbbrelépés.

A fakitermelés, erdőfelújítás, erdőtelepítés növekedése, a csemetehiány az 1970-es évek elején szükségessé tette a csemetetermelés bővítését. Ennek érdekében az erdőfelügyelőség állami költséggel segítette Istvándiban és Szabáson egy-egy termelészövetkezeti csemetekert kialakítását. Ezeket később önerőből több is követte. A gazdasági környezet változása nyomán pedig szakcsoportok alakultak, majd kifejlődött a szerződéses termelési forma, ennek eredményeként 1985-ben tizennégy Somogy megyei termelészövetkezeti csemetekertben — a szerződéses termeléssel együtt — széles áruválasztékkal, kereken ötvenmillió darab csemetét termeltek. Ez több a szükségletnél, aminek előnye és árnyoldalai is vannak.

Erdei magtermelés céljára termelészövetkezeti erdőkben 39 ha szelektált és azonosított kocsányos tölgy magtermelő állomány kijelölésére került sor.

Erdőfelújítás 10 143 ha területen történt, amiből 4208 ha a sarjaztatás. A termelészövetkezeti erdőknek közel a felén sarjerdő üzemmódot alkalmaznak, ami nem a legkedvezőbb jelenség, de a nagyvadban gazdag Somogyban vadkárelhárító kerítés építése nélkül igényesebb erdősítést felnevelni egyre nehezebb.

Új erdőtelepítést 7884 ha területen végeztek, ezek között igen sok szép és jó erdő létesült, pl. a volt háromfai termelészövetkezet egy tömbben több mint 150 ha kitűnő tölgyest telepített, de volt esetenként száz hektár körüli éves

A miki Rákóczi Mgtsz vadkárosított fenyőtelepítése

teljesítés a barcsi, nagybajomi, pusztakovácsi termelőszövetkezeteknél is.

A Balaton üdülőövezetében és vízgyűjtő területén történő erdőtelepítés és fásítás szakhatósági előkészítése, szervezése az erdőfelügyelet részéről is megkülönböztetett gondosságot igényel. A negyedik, ötödik és hatodik ötéves terv 15 éves időszaka alatt, az üdülőövezet somogyi szakaszán 75 millió forint értékben 2040 ha új erdőtelepítés és fásítás, míg a vízgyűjtő területén 124 millió forint értékben, 3676 ha új erdőtelepítés történt. Ennek túlnyomó részét a termelőszövetkezetek végezték.

Végrehajtották 41 594 ha nevelővágást, ezen belül 14 778 ha tisztítást, 12 916 ha törzskiválasztó gyérítést, 13 900 ha növedékfokozó gyérítést. Ezen feladatok elvégzésének szorgalmazása állandó jellegű erdőfelügyeleti tevékenység is.

A bruttó fakitermelés a vizsgált időszakban 3284,5 ezer köbméter volt, ebből 2740,9 ezer köbméter erdei faterméket állítottak elő. Az iparifa mennyisége 1252,8 ezer köbméteres szintet ért el. A kitermelt faanyag legnagyobb hányada — 39% — az akác fafaj volt. Az előállított erdei fatermékekből 2018,1 ezer köbméter értékesítettek, a többit saját felhasználásra, illetve 476,3 ezer köbméter gömbfát továbbfeldolgozásra vettek igénybe. A fafeldolgozás natúrákban mérsékelt vagy stagnáló, átlagosan évi 1% körüli növekedést mutat, míg az árbevétel az 1974. évi szinthez viszonyítva — folyó áron számolva — közel a háromszorosára emelkedett.

Különböző fórumokon többször elhangzott az a vélemény, hogy a termelőszövetkezeti erdőkben kitermelt faanyag nem került be kellő hatékonysággal az ország gazdasági vékeringésébe. Az vitathatatlan, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezetek többségénél az erdőgazdálkodás a fontossági sorrendnek valahol a vége felé helyezkedik el, ennek ellenére a somogyi termelőszövetkezetek 1968 óta a fakitermelést megkétszerezték, a nettó fakitermelés az évi százezer köbméter körüli szintről kétszázézerre emelkedett. Az értékesített fatermékekből az iparifa — 1252,8 ezer m³ — és a fűrészipari termék (1985-ben 199,2 millió forint értékben) túlnyomó többsége ugyanolyan csatornákon kelű a fapiacra, mint bármely állami vállalat vagy ipari szövetkezet esetében. Kisebb része valóban a helyi igényeket, elsősorban a magánéros kislakásépítés céljait szolgálja. A tűzifatermelés túlnyomó hányada viszont közvetlenül a vidéki (helyi) lakosság szükségletét fedezi, ezért nem jelenik meg a kereskedelemben.

Milyen szerepe volt és van az erdőfelügyeletnek a fakitermelések alakulásában?

A fakitermelési lehetőségeket az erdőtervek előírásai tartalmazzák, kialakításának a hozadékszabályozási eljárás során az erdőfelügyelet aktív részese. A fakitermelés tényleges helyzetét — a már említett keretek között — azonban alapvetően a fapiac határozza meg. Itt is van mód azonban segítségre vagy visszafogásra. A somogyi termelőszövetkezetek esetében az erdőfelügyelet olyan módszert alkalmaz, amely az erdőtervi előírások keretei között — elsősorban a véghasználatoknál — nemcsak az egyes szövetkezetek, hanem az egész termelőszövetkezeti szektor lehetőségeit vizsgálja. Ezért a piaci mozgásokhoz is igazodva, egyes szövetkezetek az évi átlagos lehetőségeikhez viszonyítva esetenként több, míg mások — önszántukból — kevesebb fakitermelést végeznek. A felhalmozódott inkurrens fafajoknál pedig a tartalékok kimerítéséig akár az egész szektor is növelheti termelését.

Somogy megye termelőszövetkezeti erdő- és fagazdaságának az 1985. évi árbevétele — nem teljes és nem végleges adatok szerint — 435 millió forint volt, melyből a fafeldolgozás 199, a primér erdei fatermék-értékesítés 187, az erdőfelújítás 31, az erdőtelepítés 18 millió forinttal részesült. Nem szerepel az árbevétel összegében a megye termelőszövetkezeti szektorán kívül értékesített erdei szaporítóanyag, az erdei melléktermék, a parkerdő-fenntartás árbevétele és a több mint 24 ezer köbméter belső felhasználásra fordított faanyag értéke.

A vizsgált időszak alatt az 1970. évi 35 303 ha területű, 4,5 millió köbméter előfakészletű és 170 ezer köbméter folyónövedékű termelőszövetkezeti erdő 1985-re 52 418 hektárra növekedett, 7,6 millió köbméter előfakészlettel és 370 ezer köbméter folyónövedékkel. Ebben a növekedésben azonban szerepel a korábbi legelőerdők egy részének erdővé minősítése is. A fásítások területe 10 077 hektárról 12 986 hektárra változott, ami a felhagyott legelőkön, réteken történő természetes felcsapások újratermelődését jelzi.

Sok a gond és sok a tennivaló, de azért a két évtizeddel korábbi állapottól már messze jutottunk. Ennek egyik szerény részese az erdőfelügyelet is.

Még idejében... Hozzászólás Rakonczay Zoltánnak „Az Erdő” júliusi számában megjelent cikkéhez.

Nagy figyelemmel olvastam *Rakonczay Zoltánnak, Gáspár-Hantos Géza* hozzászólásával leközölt cikkét. A cikkirő egyszerű számokkal bemutatott állításával a hozzászóló ellenvetése nehezen versenyezhet.

Magam sok számítást végeztem a Mátrai EFAG erdőire, Erre elsősorban 37 éves erdőismeretem indított és hivatali beosztásom kötelezett. Számításaim és helyismeretem alapján állítom, hogy 1952-ben több volt az idős, jó minőségű állományunk, és az előfakészletünk sem lehetett sokkal kevesebb, mint ma. A folyónövedék jelenleg 20–30%-kal kevesebb, mint amit az erdőterv jelez. Évi reális kitermelési lehetőségünk elméletileg nem több 350 ezer bruttó m³-nél, szemben a 406 ezer m³-es erdőtervi előírással. Ha pedig a technikai, ökonómiai, biológiai és társadalmi korlátokat is figyelembe vesszük, 300 ezer m³-t sem lehet szakmai vétség nélkül összehozni. Számításaim módját és képleteit, ha szükséges bizonyításként, vagy bárki érdeklődő számára rendelkezésre bocsátom.

Csak helyeselhetjük, hogy szaklapunk helyt ad a vitának ebben a gazdálkodásunkat meghatározó kérdésben. Ennek ellenére, megítélésem szerint most nem az a fontos, hogy kinek, mennyire és miben volt vagy van igaza, hanem, hogy a jövőre vonatkozóan a kitermelés mennyiségét reálisan, illúzióktól mentesen határozzuk meg. Mértékét a vágáskornak megfelelő összfatermésre vonatkozó *valóságos átlagnövedék*hez célszerű igazítani.

Molnár László